

USA a východní Asie v 70. letech

Navázání diplomatických vztahů a pozdější
vytvoření aliance s Čínou, odchod USA z
Vietnamu a vztahy s Japonskem,
Tchajwanem a Jižní Koreou

Nástup Nixonovy administrativy

- Prezidentské volby v roce 1968 vyhrál republikánský kandidát Richard M. Nixon, klíčovou osobností jeho nové administrativy se stal poradce pro otázky národní bezpečnosti a později i ministr zahraničí Henry Kissinger.
- Snaha radikálně změnit americkou zahraniční politiku, za prioritu je považováno vyvázání USA z vietnamského konfliktu a jeho následná vietnamizace při zachování existence nezávislého a nekomunistického Jižního Vietnamu

Pohled Nixonovy administrativy na komunismus a SSSR

- Ideologie už není hlavním kritériem pro hodnocení hrozeb
- Ideologické rozdíly existují, ale hlavní jsou geopolitické zájmy
- Komunismus není nadále vnímán jako klíčová hrozba
- Hrozbou je naopak SSSR
- Z bezpečnostních a ideologických důvodů je vždy připraven rozšiřovat svou moc
- Sovětský expansionismus je nyní podpořen dostatečnými zdroji a prostředky
- Cílem Západu má být neposkytnout SSSR příležitosti k další expanzi (napomoci definovat limity sovětských zahraničně politických cílů)

Čína a komunismus v Asii a dalších regionech světa

- Obavy ze sovětského expansionismu a menší důraz na ideologii jako kritérium při hodnocení hrozeb by měly vést k větší toleranci vůči na SSSR nezávislým komunistickým hnutím a státům.
- Platí to v případě Číny (cesta k opětovnému navázání diplomatických vztahů) a některým státům ve střední Evropě a na Balkánu.
- Negativní postoj k možnému přechodu jiných zemí do komunistického tábora (Vietnam, Chile, Angola).
- Vedlo by to ke změnám ve status quo a teoreticky mohlo vyvolat zdání či vést k proměně rovnováhy moci.
- Přetrvává důraz na zachování americké prestiže a důvěryhodnosti (např. Indočína).

Postoj Nixonovy administrativy k jednáním s Čínou

- Přesvědčení, že komunistický blok nepředstavuje ideologický monolit a že mnohem důležitější než ideologie jsou geopolitické zájmy vede Nixonovu administrativu k rozhodnutí, že je třeba zahájit jednání s Čínou.
- Správnost jejího postoje se navíc v tomto období zdá být potvrzena čínsko-sovětským konfliktem, který vyvrcholil v roce 1969 – snaha využít tohoto rozkolu.
- USA současně plánují jednání se SSSR a v rámci triangulární diplomacie chtějí ovlivňovat chování SSSR i Číny současně.
- Jednání s Čínou mělo v rámci těchto jednání a celkového přehodnocení americké zahraničně-politické strategie sloužit primárně k:
 - **A) přesvědčit Čínu, aby využila svého vlivu na severovietnamské představitele při mírových jednáních**
 - **B) zlepšit americkou vyjednávací pozici při jednáních se SSSR**
 - **C) zabránit opětovnému sblížení SSSR a Číny**
 - **D) snížit napětí ve vzájemných vztazích s Čínou, což mělo v dlouhodobé perspektivě společně se zlepšením vztahů k SSSR a dalším komunistickým zemím napomoci k realizaci tzv. mírového systému (structure of peace), tedy zainteresovat americké protivníky tak, aby došlo k omezení pravděpodobnosti opětovného vyhrocení vzájemných vztahů.**

Důvody Číny pro sblížení s USA

- geopolitické a geostrategické důvody.
- ideologické důvody- Čína nyní vnímá SSSR jako socialisticko-imperialistický stát snažící se Číně vnutit sovětský model s vůdčí roli vynořující se „privilegované byrokraticko-kapitalistické třídy“.
- Mao poté, co díky kulturní revoluci dosáhl absolutní moci a autority chce změnit dosavadní politiku, aby svou pozici mohl konsolidovat.

Cesta k navázání diplomatických vztahů

- Důležitý signál o své ochotě vstoupit do seriózních jednání s USA poskytla čínská vláda zahájením tzv. ping-pongové diplomacie.
- V březnu 1971 povolili Mao a Čou En-Lai čínskému ping-pongovému týmu vycestovat na mistrovství světa v Japonsku (březen-duben, Nagoja).
- Zde došlo k prvním setkáním amerických a čínských sportovců, proběhla v poměrně přátelské atmosféře. Mao, který pozorně sledoval veškeré zpravodajství o mistrovství osobně intervenoval a nařídil čínskému ministerstvu zahraničí, aby pozvalo americké sportovce na návštěvu Číny (5. dubna 1971). Bílý dům s návštěvou ihned vyslovil souhlas a američtí stolní tenisté přiletěli ještě v dubnu na návštěvu Číny.
- 14. dubna – vyvrcholení návštěvy, američtí sportovci se setkali s Čou En-Lajem, který na setkání vyhlásil, že se právě začala psát „nová kapitola americko-čínských vztahů“.
- Pružná reakce ze strany Nixonovy administrativy – jen několik hodin po Čou En-Lajově prohlášení oznámila administrativa několik vstřícných kroků vůči Číně včetně ukončení 22 let trvajícího obchodního embarga.
- Ping-pongová diplomacie tak konečně prolomila hlubokou nedůvěru panující mezi stranami, atmosféra jednání se během několika dní zásadně změnila.

Příprava Kissingerovy tajné návštěvy Číny

- Jednání s čínskými představiteli skrze pákistánský kanál pokračovala stejně jako americká jednání o kontrole zbrojení se SSSR.
- V květnu 1971 došlo k průlomů a k dohodě o hlavních bodech v rámci americko-sovětských jednání. USA zaslaly kopii textu dosažené dohody do Pekingů společně se vzkazem, že USA neuzavřou žádnou dohodu, která by byla namířena proti Čínské lidové republice.
- Na konci května odeslala Čína odpověď, v níž dala najevo, že čínský vůdce by se rád přímo setkal s Nixonem a do Číny pozvala Kissingera k předběžným jednáním s vysokými čínskými představiteli, která měla připravit vše potřebné pro návštěvu amerického prezidenta
- Čínské odpovědi předcházelo jednání politbyra, které schválilo Čou En-lajovu zprávu, která stanovila 8 základních principů týkajících se Kissingerovy a Nixonovy návštěvy.

Kissingerova tajná cesta do Číny (9.-11. červenec 1971)

- Během návštěvy Číny se setkal s Čou En-Lajem a dalšími vysokými čínskými představiteli
- Kissinger slíbil, že po skončení války ve Vietnamu USA stáhnou dvě třetiny vojáků z Tchajwanu a další stahování další stahování nad rámec tohoto počtu dal do souvislosti se zlepšením čínsko-amerických vztahů.
- Kissinger dal rovněž najevo, že USA uznávají, že Tchajwan je součástí Číny a že nebudou podporovat nezávislost Tchajwanu
- Spokojenost čínského vedení s tím, že USA začaly měnit svůj postoj vůči Číně. Na oplátku byla Čína ochotná ponechat USA čas na změnu politiky, netlačit na nutnost okamžitého znovusjednocení Tchawanu s Čínou
- Dosažena dohoda, že prezident Nixon navštíví Čínu na jaře roku 1972
- Smrt maršála Lin Piaa, nejvýznamnějšího odpůrce čínsko-amerického sblížení.

Šanghajské komuniké (27. únor 1972)

- V únoru 1972 přiletěli Nixon s Kissingerem na veřejnou návštěvu Číny
- Na jejím závěru vydal Kissinger 27. února 1972 společně s Čou En-Lajem společné americko-čínské komuniké. Obě strany v něm konstatovaly:
 - - pokrok k normalizaci vztahů mezi Čínou a USA je v zájmu všech zemí
 - - Obě strany si přejí snížit nebezpečí mezinárodních vojenských konfliktů
 - - ani jedna strana by neměla usilovat o hegemonii v asijsko-pacifické oblasti, obě země se postaví proti snahám kterékoli jiné země či skupiny zemí o získání takové hegemonie
 - - žádná z nich není ochotna vyjednávat v zastoupení nějaké třetí strany nebo uzavírat dohody či porozumění s druhou stranou, které by byly namířeny proti jiným státům

Význam Šanghajského komuniké

- Z textu dohody vyplývalo minimálně to, že Čína nepodnikne nic, co by zhoršovalo situaci v Indočíně a v Koreji.
- Dále z něj vyplývalo, že Čína ani USA nebudou spolupracovat se sovětským blokem a že se postaví proti veškerým pokusům každé země o dosažení nadvlády v Asii.
- Vzhledem k tomu, že jedinou jinou velmocí schopnou Asii ovládnout byl SSSR, fakticky tak vznikala nevyhlášená aliance, jejímž cílem bylo zastavit sovětský expansionismus v Asii
- Konec politiky zadržování (containment) vůči Číně.

Další vývoj čínsko-amerických vztahů v první polovině 70. let

- Ačkoliv obě strany doufaly v plnou normalizaci vzájemných vztahů do roku 1976, Nixonova rezignace v důsledku aféry Watergate tento proces zpomalila
- Nevyřešený zůstal především další osud Tchajwanu, mnohem silnější postavení má v americké zahraniční politice v tomto období Kongres
- Jackson-Vanikův dodatek byl transplantován do americko-čínských vztahů, problematika udělování doložky nejvyšších výhod Číně pak další dvě desetiletí komplikuje čínsko-americké vztahy
- Na druhou stranu Peking odmítal plnou normalizaci vztahů dokud na Tchajwanu zůstanou americké jednotky
- Smrt Mao Ce-Tunga a Čou En-Laje a vnitřní politická nejistota v Číně vedou v tomto období k pokračující stagnaci čínsko-amerických vztahů

Carterova administrativa a dokončení normalizace vztahů s Čínou

- Nový prezident Jimmy Carter a jeho poradce pro otázky národní bezpečnosti Zbigniew Brzezinski sledovali ve vztahu k Číně stejnou geopolitickou strategii jako Nixon a Ford s Kissingerem.
- Kladou velký důraz na spolupráci s Čínou namířenou proti SSSR.
- K normalizaci vzájemných vztahů nakonec došlo 15. prosince 1978.
- Ve snaze vyhovět Číně přitom USA odložily na neurčito diplomatické uznání Vietnamu, který se ocitl v konfliktu s Čínou a uzavřel alianci s SSSR.

Postoj USA k Tchajwanu po normalizaci vztahů s pevninskou Čínou

- Normalizace vztahů s Čínou neznamena z amerického pohledu obětování Tchajwanu
- Asi nejvýznamnějším důsledkem pro Tchajwan bylo, že se americké jednotky se stáhly z Tchajwanu a formálně USA přerušily s Tchajwanem diplomatické vztahy.
- Reálně ovšem USA i nadále s Tchajwanem udržují kvasioficiální diplomatické vztahy a poskytují mu materiální a vojenskou pomoc
- Vztahy mezi USA a Tchajwanem byly vymezeny zákonem o vztazích s Tchajwanem, který byl přijat americkým Kongresem a podepsán prezidentem Carterem v roce 1979.
- Zákon dává Americkému institutu na Tchajwanu (American Institute of Taiwan) zvláštní pravomoci, které z něj fakticky činí americké velvyslanectví. Zákon také stanovil, že USA bude Tchajwanu poskytovat „zbraně obranného charakteru.“
- Zákon přímo nestanoví, že USA Tchajwanu poskytnou pomoc v případě čínského útoku – v zákoně nicméně stojí, že jakýkoliv pokus ovlivnit budoucnost Tchajwanu jinými než mírovými prostředky jako hrozbu míru a bezpečnosti v oblasti západního Pacifiku, kterou USA považují za oblast velkého významu pro USA (nastolení politiky strategické dvojznačnosti).
- Přes očekávání Číny, že normalizace vztahů oslabí spolupráci Tchajwanu a USA zůstaly obě země fakticky nadále spojenci až do současnosti.